

2

Osakeyhtiön tilintarkastajan kannalta keskeiset osakeyhtiö- ja tilintarkastuslainsäädäntöön kaavailut muutokset

Janne Ruohonen

Tilintarkastusala on ollut huomattavien muutosten kohteena viimeisten 10 vuoden aikana. Artikkelin tavoitteena on ensinnäkin arvioida tilintarkastuksen sääntelymuutosten vaikutuksia osakeyhtiön tilintarkastajan rooliin tilintarkastuskohteen toiminnan lainmukaisuuden tarkastajana. Osana tätä analyysia artikkelissa tarkastellaan tilintarkastusalan sääntelyn keskeisiä muutoksia oikeusdogmaattisesta näkökulmasta. Toiseksi tarkastellaan myös mahdollisten tulevien muutosten vaikutusta tilintarkastajan toimintaan de lege ferenda -näkökulmasta. Artikkelin johtopäätösten mukaan ei ole tarkoituksenmukaista kehittää tilintarkastusta sellaiseen suuntaan, jossa lakisääteinen tilintarkastus koskisi ainoastaan merkittäviä yhteisöjä. Vaikka kansainväliset tilintarkastusalan standardit määrittelevät merkittävää osaa tilintarkastajan työstä, ei suomalaisen lakisääteisen tilintarkastuksen erityispiirteitä ole syytä unohtaa. Esimerkiksi tilintarkastuksen arvostuksen näkökulmasta johdon toiminnan lainmukaisuuden arvioinnilla on oma paikkansa osana tilintarkastusta myös tulevaisuudessa. Hallinnon tarkastus tosin kaipa sisällöllistä selkeyttämistä. Tilintarkastajan näkökulmasta osakeyhtiö- ja tilintarkastuslain säännösten riittävän selkeyden varmistaminen on tärkeää, sillä jatkuvat säännösmuutokset näytävät tulleen eräänlaiseksi trendiksi nykyisessä yhteiskunnassa.

Taustaa

Tilintarkastusala on ollut viimeisten 10 vuoden aikana useiden säädösmuutosten kohteena. Uusimmat säännösmuutokset tilintarkastuslainsäädäntöön on tehty kesällä 2016. Tärkein tilintarkastajan toimintaa ohjaava säädös on tilintarkastuslaki (18.9.2015/1141, TTL). Suurin osa tilintarkastuskohteista on osakeyhtiöitä, sillä osakeyhtiö on Suomen suosituin yhtiömuoto. Osakeyhtiön tilintarkastuksessa osakeyhtiölain (21.7.2006/624, OYL) säännöksillä on tilin-

tarkastajan toiminnan kannalta keskeinen merkitys. Osakeyhtiössä on TTL 2:2 §:n mukaan suoritettava tilikaudelta lakisääteinen tilintarkastus, ellei yhtiötä ole pienen kokonsa vuoksi vapautettu tilintarkastusvelvollisuudesta.

Tilintarkastus on toteutettujen muutosten johdosta *ammattimaistunut*, ja tilintarkastajiin kohdistettu vaatimustaso on epäilemättä kasvanut. Lisäksi tilintarkastajan rooli on muuttunut omistajan etujen valvojasta kohti laajempaa intressipiiriä, kuten velkojia ja sijoittajia.

Tilintarkastajan toimintaan ja velvollisuuksiin vaikuttavia muutoksia on luvassa myös *tulevaisuudessa*: sekä tilintarkastuslainsäädäntöön että osakeyhtiölainsäädäntöön on jo ehdotettu eräitä muutoksia, jotka vaikuttavat tilintarkastajan toimintaan. Työ- ja elinkeinoministeriö on huhtikuussa 2016 asettanut työryhmän selvittämään tilintarkastuslain yrityksille aiheuttamaa *hallinnollista taakkaa*.¹ Lisäksi oikeusministeriö on julkaissut toukokuussa 2016 Osakeyhtiölain muutostarve -arviomuistion (OM 20/2016)², jonka esitykset tulisivat toteutuessaan vaikuttamaan tilintarkastajan tehtäväkenttään.

Tässä artikkelissa on ensinnäkin *tarkoituksena* tarkastella, minkälaisia tilintarkastajan roolin kannalta keskeisiä muutoksia tilintarkastus- ja osakeyhtiölakiin on viime aikoina tehty. Toiseksi perehdytään tilintarkastus- ja osakeyhtiölakiin kaavailtuihin muutoksiin ja esitettyjen muutosten vaikutuksiin osakeyhtiön tilintarkastajan toimintaan ja velvollisuuksiin sekä rooliin tilintarkastuskohteen lainmukaisuuden tarkastajana.

Tilintarkastajan roolin muuttumisesta

Tilintarkastajan roolin muuttuminen johtuu niin tilintarkastuksen sisällön kuin tilintarkastusjärjestelmän muutoksista, ja tilintarkastajaan kiistatta kohdistetaan nykyään aiempaa enemmän vaatimuksia eri tahoilta. Siinä missä tilintarkastajan voitiin aiemmin katsoa olleen ennen muuta *osakkeenomistajien* (ja yhtiön) etujen valvoja, nykyään tilintarkastajalle on asetettu painetta valvoa myös velkojien, sijoittajien ja jopa yhteiskunnan näkökulmia. Tilin-

¹ Työryhmän asettamispäätös TEM/669/00.04.01/2016.

² Ks. oikeusministeriön osakeyhtiölain muutostarvetta koskeva hankesivu, josta on saatavilla myös arviomuistio kokonaisuudessaan: www.om.fi/fi/index/valmisteilla/laki-hankkeet/yhtiioikeus/osakeyhtiolainmuutostarve.html (Sivustolla vierailtu 25.9.2016).

tarkastaja halutaan *de lege ferenda* -näkökulmasta nähdä eräänlaisena yleisen edun vartijana³. Keskeinen tilintarkastajia koskeva yksittäinen muutos liittyy *maallikkotilintarkastusjärjestelmän* poistumiseen siirtymäajan jälkeen vuonna 2012⁴. Sinänsä perustellun uudistuksen myötä tilintarkastajana on voinut toimia ainoastaan tilintarkastustutkinnon suorittanut ammattilainen – tämä ei ainakaan ole vähentänyt eri tahojen tilintarkastusta kohtaan asettamia odotuksia, sillä kokonaisuutena arvioiden tilintarkastajien taso nousi. Toisaalta maallikkotilintarkastuksen poistumisen vastapainona pienimmät tilintarkastusvelvolliset vapautettiin tilintarkastusvelvollisuudesta (VTTL 2:4 §, nyky. TTL 2:2 §).

Tilintarkastuslainsäädäntö on myös aivan hiljattain ollut uudistusten kohteena. Eräs keskeinen uudistus on liittynyt yksityisen ja julkisen sektorin tilintarkastajajärjestelmän *yhtenäistämiseen*, ja uusien tilintarkastajatutkintojen käyttöönottoon vuonna 2015. TTL:ssa tilintarkastajalla tarkoitetaan HT-, KHT- tai JHT-tilintarkastajaksi hyväksyttyä luonnollista henkilöä tai tilintarkastusyhteisöksi hyväksyttyä yhteisöä. Uudistuksen myötä muun muassa entistä suuremmalle joukolla tilintarkastajia tulee siirtymäkokeen suorittamisen myötä mahdollisuus tarkastaa yksityisoikeudellisia yhteisöjä ja säätiöitä.⁵

Vuonna 2014 annetussa hallituksen esityksessä esitettiin, että tilintarkastajalle säädettäisiin kaksiosainen *ilmoitusvelvollisuus* havaitsemistaan väärinkäytöksistä: ensinnäkin, velvoite ilmoittaa tilintarkastuksen aikana ilmenneistä säännösten tai määräysten vastaisuuksista tarkastuskohteena olevalle yhteisölle tai säätiölle, ja toisaalta velvollisuus tehdä ilmoitus toimivaltaiselle viranomaiselle, jos tilintarkastuskohde ei tilintarkastajan ilmoituksen johdosta

³ Tästä tilintarkastajan roolin murroksesta ks. Blummé 2008, 27–31.

⁴ Yhtenä tärkeänä perusteena maallikkotilintarkastuksen poistamiselle esitettiin se, että ero ammattitilintarkastajien ja maallikkotilintarkastajien välillä on kasvanut toimintaympäristön muututtua yhä vaativammaksi. Hallituksen esitys Eduskunnalle tilintarkastuslaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi 194/2006 (HE 194/2006), 17. Maallikkotilintarkastus poistui tilikaudesta 2012 alkaen.

⁵ Ks. lisää taustoista: Hallituksen esitys eduskunnalle tilintarkastuslaiksi ja laiksi julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuksesta sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi 254/2014 (HE 254/2014), 38.

ryhdy asianmukaisiin toimiin.⁶ Hallituksen esitys ei johtanut lainsäädäntötoimenpiteisiin – talousvaliokunta ei katsonut tarkoituksenmukaiseksi, että säädetään kansallisia, tilintarkastusasetuksesta poikkeavia normeja vain hieman ennen kuin asetuksen soveltaminen jäsenvaltioissa oli alkamassa kesäkuussa 2016.⁷

Ilmoitusvelvollisuutta koskeva säännösesitys liittyi sinänsä kannatettavaan pyrkimykseen torjua harmaata taloutta ja talousrikollisuutta. Hallituksen esityksessä tilintarkastajalle oltiin kuitenkin asettamassa sellaisia velvollisuuksia, jotka lähtökohtaisesti kuuluvat viranomaisien – ei tilintarkastajien – valvotaviksi. Esityksessä tilintarkastajan yhteiskunnallisen *valvojan* roolia siis vahvistettiin selvästi, mikä ei olisi toivottava kehityskulku tilintarkastajan roolin näkökulmasta. Tilintarkastuskohteen johdon ja tilintarkastajan välisen *luottamuksen* näkökulmasta ilmoitusvelvollisuus olisi ollut ongelmallinen, sillä tilintarkastaja olisi ollut entistä voimakkaammin viranomaisvalvojan roolissa tilintarkastusta suorittaessaan. Lisäksi tilintarkastajien olisi ollut välttämättöntä perehtyä aiempaa laajemmin *rikosoikeudellisiin* kysymyksiin, jotta he olisivat pystyneet arvioimaan aiempaa tarkemmin toiminnan lainmukaisuutta. Jo tällä hetkellä tilintarkastajat kokevat yhtiön johdon toiminnan lainmukaisuuden arvioinnin (hallinnon tarkastuksen) epäselvänä kokonaisuutena.⁸ Rikosoikeudellista osaamista painottavan valvojaroolin lisääminen olisi ollut omiaan entisestään lisäämään epätietoisuutta velvollisuuksien sisällöstä.

On kuitenkin huomattava, että EU:n tilintarkastusasetuksen 7 artiklan mukaan yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen eli ns. *PIE-yhteisöjen*⁹ tilintarkastajille on tullut velvollisuus ilmoittaa viranomaisille havaitsemistaan väärinkäytöksistä tilintarkastuskohteessa (TTL 4:8.2 § (12.8.2016/622)) – tätä velvollisuutta ei siis kuitenkaan ulotettu koskemaan kaikkia tilintarkas-

⁶ Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tilintarkastuslain muuttamisesta 212/2014 (HE 212/2014), 3–4.

⁷ Talousvaliokunnan mietintö 34/2014 hallituksen esityksestä eduskunnalle tilintarkastuslaiksi ja laiksi julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuksesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi (TaVM 34/2014).

⁸ Jotkut tilintarkastajat ovat esittäneet hallinnon tarkastuksesta luopumista. Ks. esim. Blummé 2008, 30–31.

⁹ PIE = Public Interest Entity.

tuskohteita. PIE-yhteisöjen osalta vaatimus on perusteltu, sillä merkittävien yhteisöjen KHT-tilintarkastajilla on paremmat edellytykset arvioida määräysten vastaista toimintaa kuin tilintarkastajilla keskimäärin.

Lisäksi vuonna 2016 muutettiin lakisääteisen tilintarkastuksen kohdetta, kun toimintakertomus poistettiin TTL 3.1.1 §:n tilintarkastuksen kohteesta.

Osakeyhtiölakiin kaavailut muutokset

Osakeyhtiölain muutostarve -arviomuistio

Suurin osa tilintarkastuskohteista on *osakeyhtiöitä*, sillä osakeyhtiö on ylivoimaisesti suosituin yhtiömuoto: Suomessa osakeyhtiöitä oli kesäkuussa 2016 noin 265 000.¹⁰ Osakeyhtiön tilintarkastuksessa osakeyhtiölain säännöksillä on tilintarkastajan kannalta keskeinen merkitys. OYL:n säännöksillä on luonnollisesti tilintarkastajan työn kannalta merkitystä erityisesti osakeyhtiön pääomarakenteen, varojenjaon ja päätöksenteon osalta. Oikeusministeriö julkaisi toukokuussa Osakeyhtiölain muutostarve -arviomuistion (OM 20/2016).

Nykyinen osakeyhtiölaki on ollut voimassa 10 vuoden ajan. Tänä aikana OYL:iin on tehty verraten vähän muutoksia – lähinnä EU:n yhtiöoikeuden harmonisoinnista johtuvia muutoksia ja vähemmistöosakkeiden lunastamiseen liittyviä muutoksia OYL 18. lukuun.¹¹ Syksyllä 2015 oikeusministeriö järjesti avoimen verkkokeskustelun osakeyhtiölain muutostarpeista, minkä jälkeen ministeriö laati asiaa muutostarpeista muistion. Arviomuistiossa esitetään muun muassa yksityisen ja julkisen osakeyhtiön vähimmäisosakepääoman keventämistä, johdon lojaliteettivelvollisuudesta säätämistä, osakkeiden luovutusrajoitusten vapauttamista, maksukykytestin selkeyttämistä, tasetestistä luopumisen vaikutusten selvittämistä ja kaikille osakkeenomistajille oikeutta tutustua yhtiön kirjanpitoon ja asiakirjoihin pienyhtiöissä sekä omien osakkeiden rahoitustiskiellon vapauttamista.

¹⁰ PRH:n kaupparekisteritilasto – tilanne 30.6.2016 ks. www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yritystenlkm/lkm.html (sivustolla vierailtu 15.9.2016).

¹¹ Ks. yksityiskohtaisemmin muutoksista Vahtera 2016, 149–151.

On sinänsä tarkoituksenmukaista määrääjain arvioida muutosten tarvetta lainsäädännössä, vaikka merkittävälle muutoksille ei olisikaan tarvetta.¹² On syytä arvioida ehdotettujen muutosten vaikutuksia myös tilintarkastajan velvollisuuksien näkökulmasta. Osakeyhtiölain uudistamisessa tulisi kiinnittää huomiota siihen, että OYL:iin liittyy aina jonkinasteista tulkintaepävarmuutta, jota ei ole mahdollista poistaa määrittelemällä käsitteitä ”tyhjentävästi”. Joissain tilanteissa vakiintuneen säännöksen sisällön muuttaminen saattaa esimerkiksi tilintarkastajan työn näkökulmasta aiheuttaa enemmän tulkintaongelmia kuin se, että säännös pidetään sisällöllisesti ennallaan.

Vähimmäisosakepääomavaatimuksen alentaminen tai poistaminen

Arviomuistiossa esitetään, että OYL 1:3 §:ssä säädetyn yksityisen osakeyhtiön 2 500 euron vähimmäisosakepääoma *poistetaan* tai *alennetaan* yhteen euroon, ja julkisen osakeyhtiön vähimmäispääoma alennetaan 80 000 eurosta 25 000 euroon.¹³ Lisäksi ehdotetaan, että yksityisten osakeyhtiöiden OYL 20:23 §:ssä säädetty osakepääoman menettämiseen perustuva *ilmoitusvelvollisuus* poistetaan tai sitä lievennetään.

Viimeistään uuden OYL:n myötä osakeyhtiön *pääoman pysyvyyden* merkitys on vähentynyt selvästi.¹⁴ Osakeyhtiön keskeisenä toiminnan lähtökohtana ei enää voida pitää sitä, että yhtiöllä on riittävästi varallisuutta, jotta se pystyisi niiden avulla täyttämään sitoumuksensa. Usein yksityisen osakeyhtiön vähimmäisosakepääoma kuluu jo yhtiön toiminnan käynnistämismvaiheessa.¹⁵ Tilintarkastajille tämä ilmiö lienee tuttu osakeyhtiöiden alkuvaiheen lakisääteisten tilintarkastusten yhteydestä. Vähimmäisosakepääoman säilyttämistä 2 500 eurossa voisi puoltaa se, että osakeyhtiön perustajalla tulisi olla edes 2 500 euroa yritystoiminnan aloittamiseen. Toisaalta vähimmäisosakepääomavaatimus saattaa arviomuistiossa esitetyllä tavalla muodostaa tietyillä

¹² Airaksinen 2013, passim; Vahtera 2016, 157.

¹³ OM 20/2016, 25–26.

¹⁴ Suomessakin vähimmäisosakepääoma otettiin käyttöön vasta vuonna 1980, ks. osakeyhtiölaki (734/1978, VOYL) 1:1. Vähimmäisosakepääoman historiallisesta kehityksestä Suomessa ks. Mähönen & Villa 2006, 35–36.

¹⁵ Kyläkallio, Iirola & Kyläkallio 2015, 54–55. Vähimmäisosakepääoman kehityksestä Euroopassa ks. Daehnert 2009, passim.

aloilla esteen osakeyhtiön perustamiselle, mitä ei voi pitää tarkoituksenmukaisena. Tämäkin peruste itse asiassa puoltaa vähimmäisosakepääoman laskemista tai siitä luopumista.

Vähimmäisosakepääoman keskeinen merkitys on perinteisessä tarkastelussa ollut juuri sen *velkojiensuojafunktiossa*.¹⁶ Jotta vähimmäisosakepääomalla voisi olla velkojiensuojan kannalta merkitystä, sen tulisi olla selvästi nykyistäkin korkeampi – Ruotsissa on päädytty pitämään Suomeen verrattuna noin kaksinkertainen vähimmäisosakepääoma (50 000 kruunua)¹⁷ vaikka sekään tuskin on riittävän korkea turvatakseen yhtiön velkojia. Vähimmäisosakepääoman tosiasiallinen merkitys velkojiensuojan kannalta on siis lähes olematon. On jopa esitetty, että Suomessa ei tosiasiaa tällä hetkellä edes ole pääoman pysyvyyteen perustuvaa järjestelmää, sillä vähimmäisosakepääoma on niin alhainen, ja sijoituksia on mahdollista vähimmäisosakepääoman ylittäviltä osin tehdä sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon¹⁸. Sellaisen sääntelyn ylläpitäminen, joka ainoastaan näennäisesti tarjoaa velkojille suojaa, ei ole tarkoituksenmukaista. Sama koskee arviomuistiossa esiin nostettua menettelyä, jossa yhtiö olisi toimintansa aikana velvollinen rahastoimaan varoja 2 500 euron rajaan saakka. Jo arviomuistiossakin esitetyllä tavalla siitä seuraisi hallinnollisia lisärasitteita sekä kirjanpidolle että osakeyhtiölle. Lisäksi menettelystä aiheutuisi ylimääräistä hallinnollista työtä myös tilintarkastajalle.

Suurin osa arviomuistion lausunnonantajista kannatti vähimmäispääoman laskemista yhteen euroon tai siitä luopumista.¹⁹ Osakepääoman merkityksen väheneminen, OYL:n toimivat varojenjakorajoitukset (kuten maksukykyesti) ja osakeyhtiön pääomarakenteen selkeyttäminen puoltavat vähimmäisosakepääomasta luopumista tai ainakin sen laskemista yhteen euroon. *Julkisen osakeyhtiön osakepääomavaatimuksen* alentamisella 25 000 euroon, joka on

¹⁶ Drockilan mukaan osakepääoma tehtävä oli täyttää velkojaa turvaava ns. garantiatehtävä, ja lisäksi osakepääoma oli yhtiön luoton perusta. Ks. historiallisesta tarkastelusta Drockila 1961, 1–5.

¹⁷ Aktiebolagslag 2005:551 (ABL) 1:5.

¹⁸ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2010, 21, alav. 23.

¹⁹ Kuitenkin esim. Verohallinnon ja sisäministeriön poliisiosasto katsoivat vähimmäisosakepääoman poistoon/laskemiseen liittyvän ongelmia – pääoman merkityksen väheneminen mm. antaa väärän viestin yhteiskunnassa. Ks. OM-lausuntopalautteet 2016.

myös EU-direktiivissä asetettu minimivaatimus, tuskin on mitään käytännön merkitystä, sillä julkisia osakeyhtiöitä on Suomessa kovin vähän.

Tilintarkastajan kannalta on tässä yhteydessä syytä käsitellä myös esitystä liittyen OYL 20:23 §:ssä säädettyyn *oman pääoman negatiivisuuden ilmoitusvelvollisuuden* poistamiseen. Tästä ilmoitusvelvollisuudesta ei ole tarkoituksenmukaista luopua, vaikka vähimmäisosakepääoma alennettaisiin yhteen euroon tai siitä luovuttaisiin kokonaan. Säännöksessä tulisi tosin viitata omaan pääomaan eikä osakepääomaan²⁰. Oman pääoman negatiivisuuden julkistamisella on kuitenkin edelleen merkitystä esimerkiksi velkojen ja osakkeenomistajien näkökulmasta. Osakeyhtiön johdon tehtävänä on huolehtia siitä, että ilmoitus tehdään asianmukaisesti. Tilintarkastajan tehtävänä on tältä osin tulevaisuudessakin valvoa, että johto on täyttänyt velvollisuutensa. Tilintarkastajalla on rooli myös rekisteri-ilmoituksen poistamisessa, sillä OYL 20:23 §:n mukaan osakepääoman menettämistä koskeva rekisterimerkintä voidaan poistaa yhtiön tekemän rekisteri-ilmoituksen perusteella, jos yhtiön oma pääoma on rekisteri-ilmoitukseen liitetystä taseesta ja muusta selvityksestä ilmenevällä tavalla yli puolet osakepääomasta. Jos yhtiössä on lain tai yhtiöjärjestyksen mukaan velvollisuus valita tilintarkastaja, taseen ja muun selvityksen on oltava *tilintarkastettuja*. Tällainen vaatimus taseen ja muun selvityksen tilintarkastuksesta tulee OYL:ssa tulevaisuudessakin säilyttää.

Johdon lojaliteettivelvollisuus

Arviomuistiossa esitetään, että OYL:sta ilmenisi nimenomaisesti johdon *lojaliteettiperiaate*.²¹ Tilintarkastajan näkökulmasta esityksellä on oikeustilaa sinänsä selkeyttävä vaikutus, vaikka sinänsä on selvää, että osakeyhtiön johdon lojaliteettivelvollisuus on jo nykyään olemassa – OYL:n esitöissä ja oikeuskirjallisuudessa johdon lojaliteettivelvollisuuden on siis nähty jo sisältyvän nykyiseen OYL 1:8 §:ään, jonka mukaan yhtiön johdon on huolellisesti toimien edistettävä yhtiön etua.²² Lojaliteettivelvollisuuteen suhtauduttiin muistiosta

²⁰ Ks. OM-lausuntopalauteet 2016, näin mm. Jukka Mähönen ja Veikko Vahtera.

²¹ OM 20/2016, 26–27.

²² HE 109/2005, s. 40; Airaksinen ym. 2010, 49; Kyläkallio ym. 2015, 62; Immonen & Nuolimaa 2012, 9; Mähönen & Villa 2006, 115.

annetuissa lausunnoissa vaihtelevasti – yhtäältä katsottiin, että lojaliteettiperiaatteen ottamisesta OYL:iin ole sinänsä mitään haittaa, ja toisaalta todettiin, että mitään tarvetta lojaliteettiperiaatteesta säätämiseen OYL:ssa ei ole.²³

Lojaliteettivelvollisuus käsitetään lojaliteetiksi suhteessa yhtiöön ja yhtiön osakkeenomistajiin. Tilintarkastajan keskeinen tehtävä on myös osakeyhtiön hallinnon tarkastus. Hallinnon tarkastus nivoutuu kiinteästi tilintarkastajan velvollisuuteen TTL 3:5.2 §:n edellyttämällä tavalla huomauttaa tilintarkastuskertomuksessa, mikäli johto on toiminut esimerkiksi osakeyhtiölain vastaisesti. Tilintarkastajan näkökulmasta johdon lojaliteettivelvollisuuden kirjaamisella OYL 1:8 §:ään sinänsä on selkeyttävä vaikutus, vaikka lojaliteettivelvollisuuden lisääminen lakiin ei nykyistä oikeustilaa muutakaan. OYL:n tulee olla myös tilintarkastajien näkökulmasta mahdollisimman informatiivinen. Käsit্যkseni mukaan säännös olisi tilintarkastajankin kannalta selkeämpi, jos OYL 1:8 §:n sisältö olisi seuraava: *Johdolla on lojaliteettivelvollisuus ja johdon on huolellisesti toimien edistettävä yhtiön etua.*

Varojenjakoon esitetyistä muutoksista

Arviomuistiossa ehdotetaan useita muutoksia osakeyhtiön *varojenjakoon*. Muistiossa esitetään, että varojenjaon erityinen konsernitilinpäätösvaatimus poistetaan yksityisiltä osakeyhtiöiltä. Lisäksi esitetään, että varojenjaon määritelmässä mainittaisiin selvyuden vuoksi nimenomaisesti myös lahjoittaminen, ja että myös väliosingonjako nimenomaisesti säädettäisiin sallittavaksi. Muistion mukaan myös OYL 13:2 §:n maksukykytestiä on selvennettävä ja arvioinnin merkitystä varojenjaon edellytyksenä korostettava.²⁴ Lisäksi ehdotetaan, että tasetestin tarpeellisuus varojenjaon edellytyksenä arvioitaisiin. Kaikki muistion esitykset ovat epäilemättä *tilintarkastajan* näkökulmasta kannatettavia ja sääntelyä selkeyttäviä muutoksia. Vaikka esimerkiksi on sinänsä selvää, että voimassa olevan OYL:n mukaan väliosingonjako on sallittu, nimenomainen säännös selkeyttää oikeustilaa. Seuraavassa tarkastellaan lähemmin tärkeimpiä uudistusehdotuksia eli maksukyky- ja tasetestin selventämistä.

²³ Ks. OM-lausuntopalauteet 2016.

²⁴ OM 20/2016, 30–33, 37.

OYL 13:2 §:n mukaan osakeyhtiön varoja ei saa jakaa, jos jaosta päätettäessä *tiedetään* tai *pitäisi tietää* yhtiön olevan maksukyvyttöön tai jaon aiheuttavan maksukyvyttömyyden. Testin sisältöä ei voi pitää selkeänä, eikä sen sisältöä pystytty osakeyhtiölain lainvalmisteluaineistossakaan²⁵ kovin kattavasti avaamaan. Nykyisen OYL:n maksukykyysäännöksen voi katsoa ohjaavan yhtiöiden toimintaa ja suojaavan velkojia.²⁶ Maksukykytestin sisältöä on oikeuskirjallisuudessa kuitenkin pidetty epäselvänä.²⁷

Käytännön tulkintatilanteissa maksukykytestin yleisluontoisuus on aiheuttanut ongelmia erityisesti silloin, kun yhtiön taloudellinen tilanne on verraten heikko, ja siitä huolimatta yhtiöstä on haluttu jakaa varoja osakkeenomistajille. Toisaalta, oikeuskäytännössä tulkintaongelmia ei ole ainaakaan vielä esiintynyt. Muistiosta annetuissa lausunnoissa maksukykytestistä esitettiin erilaisia näkemyksiä. Yhtäältä todettiin, että maksukykytesti ei ole käytännössä aiheuttanut ongelmia, ja että maksukykytesti ei tämän vuoksi kaipaa sisällöllistä täsmennystä – joidenkin näkemysten mukaan säännöksen selkeyttämispyrkimykset saattavat johtaa entistä epäselvempään maksukykytestiin. Toisaalta taas maksukykytestiä pidettiin epäselvänä ja sen sisällöllistä täsmenämistä pidettiin tärkeänä.²⁸

Oikeuskirjallisuudessa²⁹ on varsin kattavasti käsitelty maksukykytestin sisältöä, ja sen kehittämistarpeesta vallitsee erilaisia näkemyksiä. OYL:n uudistamisen keskeiseksi tavoitteeksi oli asetettu OYL:n selkeyttäminen³⁰, jotta pienetkin osakeyhtiöt voisivat käytännössä hyödyntää säädöstä paremmin kuin aikaisemmin. OYL 13:2 §:n mukaisen maksukykytestin osalta tavoitteessa ei onnistuttu, sillä maksukykytestin sisällön määrittäminen on asiantuntijoillekin sängen haasteellinen tehtävä. Kuten lakisääteinen tilintarkastus, voiton jakaminen osakeyhtiöstä tapahtuu tyypillisesti vähintään kerran vuodessa

²⁵ Hallituksen esitys uudeksi osakeyhtiölaiksi 109/2005 (HE 109/2005).

²⁶ Airaksinen 2013, 455.

²⁷ Ks. esim. Airaksinen 2013, 455; Ruohonen 2012, 12–13; Airaksinen, Pulkkinen & Rasinahon 2007, 21; Villa 2010, 355.

²⁸ Ks. OM-lausuntopalauteet 2016.

²⁹ Ks. Ruohonen 2012; Mähönen & Villa 2012, 407–422; Kaarenoja & Suontausta 2007, 239–256.

³⁰ HE 109/2005, 17.

– voitonjaon sääntely on siis keskeinen osa osakeyhtiölainsäädäntöä ja myös osa tilintarkastajan suorittamaa lakisääteistä tilintarkastusta.

Tilintarkastajan kannalta nykyistä selkeämmällä maksukykytestillä on merkitystä, sillä myös tilintarkastaja joutuu arvioimaan varojenjaon lainmukaisuutta. Vaikka tilintarkastajalla ei enää ole nimenomaista velvollisuutta lausua yhtiön johdon vastuuvapaudesta, tilintarkastajan on huomautettava TTL 3:5.3 §:n edellyttämällä tavalla esimerkiksi yhtiön johdon syyllistymisestä tekoon, josta saattaa seurata yhtiölle vahingonkorvausvelvollisuus ja huomautettava, mikäli johto on rikkonut lakia. Maksukykytestin vastainen varojenjako on OYL:n vastaista laitonta varojenjako. Jo hallituksen esityksessä (VTTL) on yksiselitteisesti todettu, että OYL 13:2 §:n mukaisen maksukykyvaatimuksen vastaisesta varojenjaosta tulee huomauttaa tilintarkastuskertomuksessa³¹. Oikeusministeriön vuonna 2009 laatimassa maksukykymuistiossa on lisäksi esitetty, että maksukyvyyn arvioinnin pohjana olevat seikat olisi dokumentoitava; muistion mukaan maksukyvyyn arviointi sopisi hyvin osaksi tilintarkastajan tekemää hallinnon tarkastusta.³²

Maksukykytesti ei ole *yksiselitteinen* eikä sitä voi edes lähestyä yhtä kaavamaisesti kuin tasetestiä. Maksukykytestiä voitaisiin selventää tekemällä maksukykyssäännöksestä nykyistä informatiivisempi. Esimerkiksi Ruotsissa ns. *försiktighetsregel* eli varovaisuussäännös sisältää Suomen maksukykytestiä tyhjentävämmin sen, mitä asioita tulee arvioida. Erityisesti maksukykyssäännöksestä tulisi nähdäkseni ilmetä, että *tulevaisuusnäkökulma* on otettava maksukyvyyn arvioinnissa huomioon. Maksukykyä ei voida arvioida tilinpäätökseen puhtaasti pohjautuvilla tunnusluvuilla, vaan maksukykyarvioinnin tulee pitää sisällään tulevaisuuteen suuntaavia elementtejä. Esimerkiksi todennäköiset sopimussakko- ja vahingonkorvausseuraamukset on otettava varojenjaossa huomioon, mikäli yhtiön johto on niistä tietoinen tai pitäisi olla niistä tietoinen. OYL:n säännösten tulisi olla selkeitä ja informatiivisia, joten esimerkiksi

³¹ HE 194/2006, 40. Näin myös Horsmanheimo & Steiner 2008, 342–343. Maksukykyvaatimuksen vastaisesta voitonjaosta ei riitä maininta ei-julkisessa tilintarkastuspyöytäkirjassa.

³² Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2009:13. Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston muistio. Konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuus sekä maksukyky- ja tasetesti osakeyhtiön varojenjaossa 11.5.2009, 74–75.

mikroyritysten käytännön toiminnan näkökulmasta maksukykyysäännöksen selventäminen on siis paikallaan.

Maksukykytestiä ei voi tehdä yksittäisellä tunnusluvulla tai jollakin yhdellä maksukyvyyn määrittävällä mallilla, vaan maksukyvyyn arviointi on *tapauskohtaista*. Osakeyhtiöllä ei ole normaalisti velvollisuutta laatia kattavia taloudellisia analyyseja maksukyvystään. Epävarmassa taloudellisessa tilanteessa yhtiön johdolla saattaa kuitenkin olla jopa velvollisuus laatia tulevaisuuteen suuntautuvia laskelmia, kuten kassavirtalaskelmia. Monesti yhtiö perustaa maksukykyarvionsa yhtiön tilinpäätöstietojen, tulevaisuuteen suuntaavien tunnuslukujen ja toiminnan ennakoitavien epävarmuustekijöiden *yhteisanalyysiin*. Vaikka maksukykytestille ei löydykään yhtä yleispätevää mallia tai mittaria, se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että epäselvää maksukykytestiä ei pitäisi pyrkiä osakeyhtiölaissa selventämään.

Selkeämpi maksukykytesti olisi nähdäkseni myös tilintarkastajan toiminnan ja vastuuarvioinnin näkökulmasta tarpeellinen. Tilintarkastajan on käytännössä puututtava selkeästi maksukykytestin vastaiseen varojenjakoon. Jos tilintarkastusevidenssistä esimerkiksi ilmenee tilinpäätöshetken jälkeen esille tullut huomattava vahingonkorvausvaatimus osakeyhtiötä kohtaan, ja yhtiön hallitus on siitä huolimatta esittänyt yhtiökokoukselle jaettavaksi selkeästi yhtiön maksukyvyyn ylittävää osinkoa, tilintarkastajan tulee huomauttaa asiasta. Mikäli yhtiön johdolle asetettaisiin selkeä *velvollisuus perustellen lausua* osakeyhtiön maksukyvyistä esimerkiksi voitonjakoesityksessä³³, tilintarkastaja voisi nojautua muun tilintarkastusevidenssin lisäksi johdon perusteluihin arvioidessaan varojenjaon lainmukaisuutta. Vastuuta osakeyhtiön maksukykyysta ja sen säilymisestä ei ole luontevaa säilyttää puhtaasti tilintarkastajalle, sillä maksukyvyyn tarkka arviointi on tilintarkastajalle lähes mahdoton tehtävä. Ensisijainen maksukykyarviointivastuu on siis yhtiön johdolla, ei tilintarkastajalla.

³³ Mm. Kyläkalliot ja Iirola ovat todenneet, että todistelunäkökulmasta yhtiön maksukykyarviointi tulisi perusteluineen kirjata hallituksen kokouksen pöytäkirjaan. Kyläkallio, Iirola & Kyläkallio 2015, 344.

Tasetesti herättää erilaisia näkemyksiä.³⁴ Tasetestillä on epäilemättä vahvuutensa kaavamaisena varojenjaon mittarina pienyhtiöissä. Esimerkiksi Suomen Tilintarkastajat ry kiinnitti huomiota siihen, että tasetestin mahdollisen poistamisen selvittelyssä on kiinnitettävä huomiota velkojainsuojakysymyksiin.³⁵ Julkisissa osakeyhtiöissä tasetestistä ei voida EU:n pääomadirektiivin vaatimuksista johtuen edes luopua.³⁶ Yksityisten osakeyhtiöiden osalta tasetestistä luopumista voitaisiin ottaa vakavaan harkintaan. Mikäli näin päädyttäisiin tekemään, maksukykytestiä pitäisi pystyä nykyisestä selkeyttämään. Nykyistä selkeämpi maksukykytesti olisi myös tilintarkastajan kannalta taroituksenmukainen.

Eräitä muita kaavailtuja osakeyhtiölakimuutoksia

Muistiossa ehdotetaan osakkeenomistajan tiedonsaantioikeuden parantamista pienyhtiöissä siten, että uuden perustettavan yksityisen osakeyhtiön kaikilla osakkailla olisi oikeus tutustua yhtiön kirjanpitoon ja asiakirjoihin, ellei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä.³⁷ Muistiosta annetuissa lausunnoissa tiedonsaantioikeuden laajentamiseen suhtauduttiin varsin kaksijakoisesti. Suurimaksi osaksi sitä vastustettiin erityisesti salassapitoon liittyvien ongelmien vuoksi. Toisaalta sitä kannatettiin – ainakin harvainomisteisten osakeyhtiöiden osalta vähemmistön tiedonsaantioikeuden laajentaminen voisi eräiden lausunnonantajien mukaan tulla kyseeseen.³⁸ Esitys on varsin ongelmallinen, sillä salassapidon järjestäminen tehokkaasti ei ole yksinkertaisesti järjestettä-

³⁴ HE 109/2005, 29. Myös vähimmäisosakepääoman laskeminen 8000 eurosta 2500 euroon kuvastaa tasevarallisuuden merkitystä korostavan ajattelutavan vähenemistä. Tosin vasta talousvaliokunta esitti vähimmäisosakepääoman määrää pienennettäväksi 2500 euroon (HE:ssä esitettiin 8000 euroa). Vrt. TaVM 7/2006, Valiokunnan kannanotot, Pienyhtiöt.

³⁵ Suomen Tilintarkastajat ry:n lausunto/OM 20/2016. www.norminpurku.fi/hankkeet/osakeyhtiolain-muutostarve-omo21002016 (sivustolla vierailtu 25.9.2016).

³⁶ EY:n toinen yhtiöoikeudellinen direktiivi (77/91/ETY), 15 art. (c).

³⁷ OM 20/2016: osakkeenomistajien tiedonsaantioikeus, s. 29–30; mahdollisuus yhtiön omaisuuden panttauskieltoon yhtiöjärjestyksessä, s. 28; varojenjaon erityisestä konsernitiilinpäätösvelvollisuudesta luopuminen, s. 37. Lisäksi muistiossa esitetään omien osakkeiden hankinnan erityisen rahoituskiellon rajaamista koskemaan vain julkisia osakeyhtiöitä. OM 20/2016, 31.

³⁸ Ks. OM-lausuntopalauteet 2016.

vissä. Erityisesti kilpailutilanteessa tiedonsaantioikeus on hyvin ongelmallinen.

Aihepiiri linkittyy tilintarkastukseen. Vähemmistöosakkeenomistajallaan³⁹ on jo nyt OYL 7:5 §:n (18.9.2015/1147) nojalla mahdollista vaatia osakeyhtiössä valittavaksi tilintarkastaja, vaikka yhtiö ei tilintarkastajaa TTL:n tai yhtiöjärjestyksensä nojalla olisi velvollinen valitsemaan. Osakeyhtiölain muutostarpeiden jatkovalmistelussa on syytä selvittää, olisiko vähemmistön tiedonsaantiongelmaan pieniyhtiöissä löydettävissä jokin kustannuksiltaan ja sisällöltään kevyt mekanismi – esimerkiksi kehittämällä nykyistä *erityistä tarkastusta koskevaa sääntelyä*.⁴⁰

Muistiossa myös esitetään, että yhtiöjärjestyksessä tulee voida määrätä yhtiön omaisuuden *panntauskiellosta*, jonka mukaan osakeyhtiö ei voi pantata omaisuuttaan tai osaa siitä. Määräys merkittäisiin myös kaupparekisteriin, jolloin siitä tulisi julkinen, ja rajoituksen voisi poistaa vain velkojiensuojamenetelyä noudattaen. Käsittääkseni tällaisen määräyksen voi jo nykyisin aikana ottaa yhtiöjärjestykseen. Muistion pohjalta annetuissa lausunnoissa joka tapauksessa pääsääntöisesti kannatettiin panttauskiellon ottamista lakiin tai ainakin asian tarkempaa selvittämistä.⁴¹ Tilintarkastajan tulee tuntea osakeyhtiön yhtiöjärjestys ja huomauttaa tilintarkastuskertomuksessa, mikäli yhtiön johto on pantannut osakeyhtiön omaisuutta yhtiöjärjestyksensä vastaisesti. Tilintarkastajan velvollisuuksien näkökulmasta nimenomaisella osakeyhtiölaissa säädetyllä panttauskiellolla olisi selkeyttävä vaikutus.

Tilintarkastuslainsäädäntöön kaavailtuja muutoksia

Työ- ja elinkeinoministeriö on huhtikuussa 2016 asettanut työryhmän selvittämään tilintarkastuslain yrityksille aiheuttamaa *hallinnollista taakkaa*.⁴²

³⁹ Tilintarkastajan valitsemista voivat vaatia osakkeenomistajat, joilla on vähintään yksi kymmenesosa kaikista osakkeista tai yksi kolmasosa yhtiökokouksessa edustetuista osakkeista.

⁴⁰ Erityisen tarkastuksen merkityksen on nostanut lausunnossaan esiin Veikko Vahtera. Ks. OM-lausuntopalautteet 2016.

⁴¹ Ks. OM-lausuntopalautteet 2016.

⁴² Työryhmän asettamispäätös TEM/669/00.04.01/2016.

Työryhmän tavoitteena on perehtyä erityisesti 1) hallinnon tarkastuksen asemaan osana tilintarkastusta, 2) tilintarkastusvelvollisuuden rajoihin, ja 3) toimintakertomuksen tilintarkastamisesta luopumisen vaikutuksiin.

Tilintarkastuslainsäädännön mahdollisissa muutoksissa on otettava huomioon tilintarkastuksen merkitys osakeyhtiön toiminnalle. *Hallinnon tarkastus* on keskeinen osa suomalaista tilintarkastusta. Hallinnon tarkastus on tilintarkastuksen kohteena Euroopan unionissa Suomessa ja Ruotsissa. Voidaan siis todeta, että hallinnon tarkastus on *kansallista lisäsääntelyä*. Vaikka sääntelyn keventäminen on hallitusohjelmassakin määriteltynä lähtökohtana, ei hallinnon tarkastuksesta tulisi luopua kevyin perustein. Johdon toiminnan lainmukaisuuden arviointi on nimittäin yksi tilintarkastajan keskeisistä tehtävistä, ja tehtävä on luonteva juuri tilintarkastajalle. Suomen tilintarkastajat ry on katsonut, että hallinnon tarkastusta tulee sisällöllisesti selkeyttää.⁴³

Erityisesti silloin, kun osakeyhtiön omistus ja johto ovat *eriytyneet*, johdon toiminnan arvioinnilla on erityistä merkitystä osakkeenomistajien näkökulmasta. Tilintarkastajan on *huomautettava* tilintarkastuskertomuksessa, jos hän hallinnon tarkastuksen yhteydessä havaitsee yhtiön hallituksen, hallituseuvoston tai vastaavan toimielimen jäsenen, puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan, toimitusjohtajan tai muun vastuuvollisen syyllistyneen tekoon tai laiminlyöntiin, josta saattaa seurata *vahingonkorvausvelvollisuus* yhtiötä kohtaan; tai rikkonut esimerkiksi yhtiötä koskevaa lakia tai yhtiöjärjestystä. Tällä tilintarkastajan velvollisuudella on myös sijoittajia ja velkojia suojaava funktio, ja sillä on roolinsa myös yrityksen johdon toiminnan luotettavuuden ja lainmukaisuuden varmistajana.

Hallinnon tarkastusta on pidetty sisällöllisesti tilintarkastajan kohteista *epäselvimpänä*. Mikäli hallinnon tarkastus päädyttäisiinkin poistamaan tilintarkastuksen kohteesta, se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tilintarkastajalla ei olisi enää ollenkaan velvollisuutta arvioida johdon toiminnan lainmukaisuutta. Tämä velvollisuus on tilintarkastajalle asetettu TTL:n 3:5.4 §:ssa, jonka mukaan tilintarkastajan on huomautettava tilintarkastuskertomuksessa, jos

⁴³ Tilintarkastajat ehdottavat, että hallinnon tarkastus poistetaan tilintarkastuksen kohteesta, mutta huomautusvelvollisuus johdon toiminnasta säilytetään. Suomen tilintarkastajat ry:n lausunto 20.9.2016. www.suomentilintarkastajat.fi/yhdistys/ajankohtaisia (sivustolla vierailtu 4.10.2016).

johdo tai muu vastuuvollinen on syyllystynyt tekoon tai laiminlyöntiin, josta saattaa seurata vahingonkorvausvelvollisuus osakeyhtiötä kohtaan, tai rikkonut osakeyhtiötä koskevaa lakia tai yhtiöjärjestystä.

Esimerkiksi vuonna 2016 *toimintakertomus* poistettiin tilintarkastuksen kohteesta. Toimintakertomuksessa kirjanpitovelvollinen kuvaa muun muassa toiminnan kehittymistä ja merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä. Vaikka toimintakertomus ei ole enää varsinaisena tilintarkastuksen kohteena, tilintarkastajan on kuitenkin TTL 3:5.2:n (622/2016) mukaan lausuttava tilintarkastuskertomuksessa tulevaisuudessakin siitä, onko toimintakertomus laadittu sen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti ja ovatko toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot *yhdenmukaisia* (consistent).⁴⁴

Koska tilintarkastajana ei voi enää toimia maallikko, tilintarkastajalle tilintarkastusalan ammattilaisena voidaan nähdäkseni luontevasti asettaa myös osakeyhtiön hallinnon tarkastuksen osalta velvollisuus tuntea osakeyhtiön toimintaan liittyvää lainsäädäntöä, kuten osakeyhtiö- ja verolainsäädäntöä. Hallinnon tarkastuksen sääntelyvaihtoehtoista päätettäessä onkin huolehdittava siitä, että hallinnon tarkastuksen roolia ei liiaksi uudistuksen yhteydessä vähennetä.

TEM:n työryhmässä on tarkoituksena myös selvittää mahdollista *tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvojen korottamista*. Nykyään voidaan TTL 2:2 §:n mukaan jättää tilintarkastaja valitsematta osakeyhtiössä, jossa sekä päättäneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on täytynyt enintään yksi seuraavista: 1) taseen loppusumma ylittää 100 000 euroa; 2) liikevaihto tai sitä vastaava tuotto ylittää 200 000 euroa tai 3) palveluksessa on keskimäärin yli kolme henkilöä. Nähdäkseni tilintarkastuksella on tärkeä rooli myös pienissä osakeyhtiöissä. On sinänsä totta, että yhtiöjärjestysmääräyksellä tilintarkastus tulee suorittaa myös niissä yhtiöissä, joissa yhtiö TTL 2:2:n mukaisesti olisi kokonsa puolesta vapautettu tilintarkastusvelvollisuudesta. Tilintarkastuksella on kuitenkin merkitystä *laajemman intressipiirin näkökulmasta* – kyse ei siis ole ainoastaan johdon ja osakkeenomistajan välisen suhteen kontrollinnista. Esimerkiksi velkojen ja sijoittajien näkökulmista tilintarkastuksen suorittaminen on perusteltua myös verraten pienissä yhtiöissä. En pidä raja-ar-

⁴⁴ Hallituksen esitys tilintarkastuslain muuttamiseksi 70/2016 (HE 70/2016), 13.

vojen nostoa kannatettavana myöskään sen vuoksi, että tilintarkastuksella on jossain määrin *yhteiskunnallistakin merkitystä*, erityisesti veronäkökulmasta. Nähdäkseni tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvot ovat jo nykyisessä TTL:ssa asetettu riittävän korkealle, eikä olekaan tarkoituksenmukaista poistaa tilintarkastuksen piiristä enää enempää osakeyhtiöitä, vaikka tilintarkastusdirektiivi sen sallii. Mikäli raja-arvoja kuitenkin päädyttäisiin korottamaan, niitä olisi syytä korottaa hyvin *malitillisesti*.

Lopuksi

Kansainväliset tilintarkastusstandardit tekevät tilintarkastajan toimintatavasta verraten monimutkaisen. Suomen tilintarkastusinstituution kansalliselle roolillekin tulisi antaa painoarvoa uudistuksia tehtäessä. Euroopan unionin ja kansainvälisten tilintarkastusalan standardien myötä tulee jatkuvasti lisää sääntelyä liittyen esimerkiksi tilintarkastajien valvontaan ja tilintarkastuksen sisältöön. Yhtäältä on tärkeää yhtenäistää suomalaista tilintarkastusjärjestelmää *kansainvälisten vaatimusten* kanssa ja pyrkiä tätä kautta vähentämään kansallista lisäsääntelyä. Toisaalta Suomeen on esimerkiksi hallinnon tarkastuksen myötä syntynyt jonkin verran kansainvälisestä valtavirrasta *poikkeava* lakisääteinen tilintarkastus. On huomattava, että siinä missä kansainvälisessä kontekstissa ollaan kiinnostuneita erityisesti merkittävien tilintarkastuskohdeiden tarkastuksesta, Suomessa tilintarkastus on perinteisesti koskenut laajaa joukkoa yhteisöjä ja säätiöitä. Tähän ajatukseen laaja-alaisesta lakisääteisestä tilintarkastuksesta sopii varsin huonosti tilintarkastusalan kansainvälinen sääntelykehitys, joka painottaa merkittävien yhteisöjen tilintarkastusta.

Eräällä tavalla suomalaisen tilintarkastuksen *omaleimaisuus* on jo vähentynyt tilintarkastuksen raja-arvojen käyttöönoton myötä – tällöin osa pienimmistä yhteisöistä vapautettiin tilintarkastusvelvollisuudesta. Nähdäkseni olisi tarkoituksenmukaista kansallisen lisäsääntelyn vähentämispyrkimysten ohella ottaa huomioon suomalaisen tilintarkastuksen erityispiirteet. Käsittäakseni ei ole yrityselämän luotettavuudenkaan kannalta tarkoituksenmukaista, että Suomessa siirryttäisiin tilanteeseen, jossa tilintarkastus koskisi vain merkittäviä yhteisöjä. Hallinnon tarkastuksesta – laajassa mielessä – luopuminen ja

raja-arvojen nostaminen ensinnäkin vähentävät tilintarkastettavien kohteiden määrää, ja nähdäkseni toisaalta heikentävät suoritettun tilintarkastuksen *arvostusta*, koska johdon toiminnan arviointi jää verraten vähäiseen rooliin.

Tilintarkastusala on artikkelissa kuvatulla tavalla ollut *jatkuvien muutosten* kohteena. Jatkuvat tilintarkastustoimintaa koskevat säännösmuutokset näyttävät jopa tulleen eräänlaiseksi *trendiksi* nyky-yhteiskunnassa – sekä Suomen että EU:n tasolla. Pelkästään tilintarkastuslakia on muutettu viimeisen kymmenen vuoden aikana useasti. Tämän lisäksi yhteisöjä ja säätiötä koskeviin säädöksiin on saman aikajänteen sisällä tehty huomattavia muutoksia, joista tilintarkastajan on syytä olla tietoinen. Osakeyhtiön tilintarkastajan näkökulmasta tilintarkastus- ja osakeyhtiölainsäädännön muutoksilla on erityinen vaikutus tilintarkastajan toimintaan. Esimerkiksi osakeyhtiön *varojenjakoon* liittyvät muutokset ovat keskeisiä tilintarkastajan näkökulmasta, sillä tilintarkastajan on huomautettava selkeästi osakeyhtiölain vastaisesta varojenjaosta. Kun lakiuudistuksia tarkastellaan tilintarkastajan näkökulmasta, keskeiseen asemaan nousee muutoksen kohteena olevien osakeyhtiölain ja tilintarkastuslain säännösten *riittävä selkeys*.

Lähteet

- Airaksinen, Manne 2013. Onnistuiko vuoden 2006 osakeyhtiölaki? *Defensor Legis* 4/2013.
- Airaksinen, Manne, Pulkkinen, Pekka & Rasinaho, Vesa 2007. *Osakeyhtiölaki II*. Helsinki.
- Airaksinen, Manne, Pulkkinen, Pekka & Rasinaho, Vesa 2010. *Osakeyhtiölaki I*. Helsinki.
- Blummé, Nils 2008. *Osakeyhtiön tilintarkastus*. Helsinki.
- Daehnert, Alexander 2009. The minimum capital requirement: an anachronism under conservation – Part 1. *The Company Lawyer* 30 (1–2).
- Drockila, Lauri 1961. *Osakepääoman merkitys velkojille*. Eripainos Mercurialia MCMLXI. Helsinki.
- Horsmanheimo, Pasi & Steiner, Maj-Lis 2008. *Tilintarkastus – asiakkaan opas*. Juva.
- Kaarenvoja, Ahti & Suontausta, Seppo 2007. Maksukyvyttömyys ja osakeyhtiön varojenjako. *Defensor Legis* 2/2007.
- Kyläkallio, Juhani, Iirola, Olli & Kyläkallio, Kalle 2015. *Osakeyhtiö I*. Helsinki.
- Kyläkallio, Juhani, Iirola, Olli & Kyläkallio, Kalle 2015. *Osakeyhtiö II*. Helsinki.
- Mähönen, Jukka & Villa, Seppo 2006. *Osakeyhtiö I*. Helsinki.
- Mähönen, Jukka & Villa, Seppo 2012. *Osakeyhtiö II*. Helsinki.

- Oikeusministeriö (OM-lausunto 2009:13). Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2009:13. Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston muistio. Konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuus sekä maksukyky- ja tasetesti osakeyhtiön varojen jaossa.
- Oikeusministeriö (OM-lausuntopalauteet 2016). Lausuntopalauteet Osakeyhtiölain muutostarve. /selvityksestä. Saatavilla: www.norminpurku.fi/hankkeet/osakeyhtiolain-muutostarve-omo21002016.
- Oikeusministeriö (OYL:n muutostarve 2016). Osakeyhtiölain muutostarve. Hanesivusto. 2016. Osoitteessa: www.om.fi/fi/index/valmisteilla/lakihankkeet/yhtiooikeus/osakeyhtiolainmuutostarve.html.
- PRH: Kaupparekisteritilasto – tilanne 30.6.2016. Osoitteessa www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yritystenlkm/lkm.html.
- Ruohonen, Janne 2012. *Osakeyhtiön voitonjaon maksukykytesti ja vastuu maksukyvyn säilymisestä*. Tampere. Saatavilla osoitteesta <https://www.edilex.fi/kirjat/10382.pdf>.
- Suomen tilintarkastajat 2016. Suomen tilintarkastajat ry:n lausunto 20.9.2016. www.suomentilintarkastajat.fi/yhdistys/ajankohtaista.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2016. Työryhmän asettamispäätös. TEM/669/00.04.01/2016. Helsinki.
- Vahtera, Veikko 2016. Tarvitseeko osakeyhtiölaki määrääkaishuoltoa? *Liikejuridiikka* 2/2016.
- Villa, Seppo 2010. Mihin sidottua omaa pääomaa enää tarvitaan? Teoksessa Tepora, Jarno, Sisula-Tulokas, Lena, Hemmo, Mika, Lohi, Tapani, Kolehmainen, Esa, Kallio, Ilari & Pihlajarinne, Taina (toim.) *Business Law Forum 2010*. 7. vuosikerta. Helsinki.

Säädökset

- Aktiebolagslag (2005:551, ABL / Ruotsi).
- EY:n toinen yhtiöoikeudellinen direktiivi (77/91/ETY).
- Osakeyhtiölaki (29.9.1978/734, VOYL).
- Osakeyhtiölaki (21.7.2006/624, OYL).
- Tilintarkastuslaki (13.4.2007/434, VTTL).
- Tilintarkastuslaki (18.9.2015/1141, TTL).

Lain esityöt

- HE 109/2005 Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi 109/2005 vp.
- HE 194/2006 Hallituksen esitys eduskunnalle tilintarkastuslaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi 194/2006 vp.
- HE 212/2014 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tilintarkastuslain muuttamisesta 212/2014 vp.

HE 254/2014 Hallituksen esitys eduskunnalle tilintarkastuslaiksi ja laiksi julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuksesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi 254/2014 vp.
HE 70/2016 Hallituksen esitys tilintarkastuslain muuttamiseksi 70/2016 vp.
TaVM 7/2006 Talousvaliokunnan mietintö 7/2006 hallituksen esityksestä uudeksi uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi (HE 109/2005).
TaVM 34/2014 Talousvaliokunnan mietintö 34/2014 hallituksen esityksestä eduskunnalle tilintarkastuslaiksi ja laiksi julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuksesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.